

Ірина Сологор

к.філол.н, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

з латинською мовою та медичною термінологією

Українська медична стоматологічна академія

Вікторія Костенко

к.філол.н, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

з латинською мовою та медичною термінологією

Українська медична стоматологічна академія

Іванна Знаменська

к.філол.н, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

з латинською мовою та медичною термінологією

Українська медична стоматологічна академія

ГЕОГРАФІЧНА МЕТАФОРА У НІМЕЦЬКІЙ МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Інтенсивний розвиток медичної науки, який ми нині спостерігаємо, призводить до виникнення великої кількості нових термінів. Одним із провідних способів утворення медичних термінів виступає метафоризація. Основними джерелами метафоризації в медичній термінології виступають об'єкти живої та неживої природи. У сучасному термінознавстві є чимало досліджень, присвячених проблемі метафори на матеріалах медичних терміносистем різних мов. [2; 3] Серед науковців, які вивчали різні аспекти метафоризації у німецькій мові, слід назвати роботи Кербер О.В., Шувалова В.І., Niedermair K., Schiefer M. Gehring P. Проте німецькі медичні терміни, утворені шляхом метафоризації географічних понять, виявилися поза дослідницькою увагою. Тому метою запропонованої роботи було дослідити німецькі медичні терміни із географічною складовою як основою метафоризації. Під географічною

складовою ми розуміємо метафору, яка ґрунтується на подібності понять медицини з елементами земного ландшафту, продемонструємо це на прикладі поняття «печера, порожнина»:

1) порожнина (у стоматології) — die Kavität: “Die okklusale **Kavität** soll mindestens 1,5 mm tief sein...” [5, с.184] Глибина оклюзійної порожнини щонайменше повинна бути 1,5 мм (Переклад авторський).

2) порожнина — die Höhle: “Die Röntgenaufnahme zeigte eine große, unregelmässige **Höhle** mit breitem Flüssigkeitsspiegel im rechten Unterlappen...” [4, с. 85] Рентгенівський знімок показав велику, неправильну порожнину з горизонтальним рівнем рідини у правій нижній долі легені (Переклад авторський).

Матеріалом для аналізу слугували терміни, зафіксовані у спеціальній німецькій медичній літературі (словники, енциклопедії, інтернет ресурси). Відбір досліджуваного матеріалу здійснювався шляхом суцільної вибірки. Усього було виявлено 48 термінів, які б задовольняли умови пошуку.

Терміни із географічною складовою можна об’єднати у чотири групи за певними спільними ознаками.

Перша група представлена водними об’єктами та елементами суші, які межують з ними. Наприклад: річка — der Fluss; озеро — der See; канал — der Kanal; джерело — die Quelle; острівець — die Insel; бухта — die Bucht.

Друга група — це підвищення на земній поверхні. Наприклад: горб — der Höcker; горбок — der Hügel; валок — der Wulst; верхівка — die Spitze.

Третя група — це заглиблення у земній поверхні. Наприклад: яма — die Grube; порожнина — die Höhle; западина — die Pfanne; жолоб — der Falz; борозна — die Furche.

Четверта група — це загальні географічні поняття. Наприклад: поле — das Feld; шлях — der Weg; межа — die Grenze; поверхня — die Fläche.

У зазначених групах виявлено функціонування автохтонних (n=32) та запозичених (n=16) термінів. Серед запозичених термінів зустрічаються кальки-латинізми, які набули граматичних ознак німецьких іменників, наприклад:

promontorium, *i n* (лат.) мис, виступ (кістковий) — *das Promontorium*; *isthmus*, *i m* (лат.) перешийок — *der Isthmus*; *antrum*, *i n* (лат.) печера — *das Antrum*; *caverna*, *ae f* (лат.) печера, каверна — *die Kaverne*.

Досліджувані метафоричні номінації зберігають системність, яка властива медичній термінології та базується на сформованих в окресленій галузі знання класифікаціях [1, с. 8]. Серед термінів із географічною складовою спостерігається явище синонімії, коли для позначення одного поняття використовуються декілька іменників, наприклад: шлях — *der Weg*, *der Trakt*, *die Bahn*; ділянка — *der Bereich*, *die Gegend*, *das Gebiet*. Системність аналізованих термінів проявляється утворенні антонімічних пар, наприклад: ямка — *die Grube* /горб — *der Höcker*; виступ — *die Prominenz* /заглиблення — *die Pfanne*. У декількох випадках зафіксовано демінутивні деривати, а саме: ямка — *die Grube* /ямочка — *die Grübchen*; канал — *der Kanal* /каналець — *das Kanälchen*.

Терміни, утворені шляхом географічної метафоризації, функціонують у складі термінів-комполітів:

1) анатомічних, наприклад: *die Bucht* → *die Mundbucht* — ротове заглиблення (у ембріона); *die Schlundbucht* — грушоподібна ямка (у ембріона); *die Höhle* → *die Abdominalhöhle* — черевна порожнина; *die Nasenhöhle* — носова порожнина; *der Kanal* → *der Schenkelkanal* — стегновий канал; *der Leistenkanal* — пахвинний канал;

2) клінічних, наприклад: *die Quelle* → *die Blutungsquelle* — джерело кровотечі; *die Infektionsquelle* — джерело інфекції; *die Insel* → *die Inselaphasie* — вогнищева афазія; *die Erinnerunginsel* — відрізок чітких спогадів на тлі загальної втрати пам'яті; *der Fluss* → *der Talgfluss* — себорея; *der Ohrenfluss* — отоорея; *der Hiatus* (розтір) → *die Hiatushernie* — грижа стравохідного отвору діафрагми.

Отже, особливістю географічної метафоричної номінації в анатомічній термінології зазвичай виступає перенесення статичних ознак зовнішнього вигляду об'єкта, які пов'язані з формою, розміром предмета або його частини. Однак у клінічній термінології іноді спостерігається перенесення функцій, властивих цьому об'єкту.

Дослідження географічних метафор у німецькій медичній термінології виявило меншу кількість термінів, ніж, наприклад, у порівнянні з фітоморфними метафорами. Географічні номінації у медицині відображають цілісну концепцію сприйняття людського тіла як природного об'єкта.

Список використаних джерел

1. Озингин М. В. Роль метафоры в структурировании и функционировании русской медицинской терминологии: автореферат дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: 10.02.01. Саратов, 2010. 22 с.
2. Семенчук И. В., Товстыко А. Н. Метафора в английской медицинской терминологии (на примере предметной области «гастроэнтерология»). Журнал Гродненского государственного медицинского университета. 2015. № 3 (51). URL: <http://elib.grsmu.by/handle/files/202> (дата звернення 30.03.2020).
3. Синельников Ю. Г., Подорванова Я. С. Метафора как средство образования медицинских терминов (на материале французской прессы). Научные ведомости БелГУ. Сер. Гуманитарные науки. 2014. № 6 (177). Вып.21. URL: http://dspace.bsu.edu.ru/bitstream/123456789/12599/1/Sinelnikov_Metafora.pdf (дата звернення 30.03.2020).
4. Brunner A. Chirurgie der Lungen und des Brustfelles URL: <https://books.google.com.ua/books?id=bzHwBgAAQBAJ&pg=PA1&lpg=PA1&dq=Chirurgie+der+Lungen+und+des+Brustfelles&source=bl&ots=UhVrSr4wuo&sig=ACfU3U1ocfDuIblZHYMeoLIPVK60LVM5cw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwj3o7Wmm8foAhXLYKQKHZkQCPYQ6AEwEHoECAoQLw#v=onepage&q=Chirurgie%20der%20Lungen%20und%20des%20Brustfelles&f=false> (дата звернення 01.04.2020).
5. Lehmann K.M., Hellwig E., Wenz H.-Jü. Zahnärztliche Propädeutik: Einführung in die Zahnheilkunde URL: https://books.google.com.ua/books?id=r3tiquhz_bsC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (дата звернення 01.04.2020).